KANSANELÄKELAITOS
Etuuspalvelut

LAUSUNTO

Diaari

8.1.2019

Asiantuntijalausunto hallituksen esitykseen (310/2018 vp.) laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista

Esityksen tavoitteena on ajantasaistaa asiakasmaksulainsäädäntö. Ehdotetussa laissa säädettäisiin maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien sosiaali- ja terveyspalvelujen maksuista, maksujen määräämisestä ja niiden perimisestä sekä asiakkaalle maksuttomista palveluista. Lisäksi säädettäisiin maksujen perimistä rajoittavasta maksukatosta, maksujen alentamisesta ja perimättä jättämisestä sekä muutoksenhausta.

Kokonaisuutena uudistus on tarpeellinen ja kannatettava. Nykyinen asiakasmaksulainsäädäntö on vanhentunut ja aiheuttaa tulkintaongelmia Kelan myöntämissä etuuksissa. Useilla Kelan etuuksilla on rajapinta asiakasmaksujen kanssa. Viime vuosina lainsäädännön puutteet ovat näkyneet erityisesti perustoimeentulotuen toimeenpanon yhteydessä. Esitys sisältää monia ongelmia poistavia tarkennuksia.

Esityksen myönteisinä asioina korostamme erityisesti seuraavia asioita:

Maksujen periminen

Esityksen periaate, että asiakasmaksun perii aina maakunta, on hyvä. Asiaa tulisi vielä tarkentaa ja nimenomaisesti todeta, että maakunta ei voi siirtää oikeutta maksun perimiseen vrt. esimerkiksi nykykäytäntö, jossa päihdekuntouksesta perittävät asiakasmaksuja on siirretty omavastuuosuuksina palvelujen tuottajien perittäviksi. Koska perustoimeentulotukena ei yleensä voida maksaa asiakkailta perittävien omavastuuosuuksia kokonaisuudessaan, asiakkaat joutuvat maksuvaikeuksiin. Maksuvaikeudet heijastuvat välittömästi yleensä voittoa tavoittelemattomien palvelunjärjestäjien toimintaan, vaikka asiakasmaksuriskin tulisi olla kunnalla. Näissä tilanteissa kuntien tulisi alentaa asiakasmaksun määrää mutta käytännössä näin menettelee vain osa kunnista.

Maksujen alentaminen

Myös tulosidonnaisen asiakasmaksun alentamisvelvoitteen selkeyttäminen ja käyttöalueen laajennus ovat kannatettavia tavoitteita. Kuntien erilaiset käytännöt ovat aiheuttaneet ongelmia sekä asiakkaille että Kelalle erityisesti perustoimeentulotuen käsittelyn yhteydessä. Maksujen erilaiset alentamiskäytännöt johtavat siihen, että asiakkaat eivät voi käyttää palveluja.

Maksukokonaisuuden selkeytyminen

Kunnat järjestävät palveluja ja perivät maksuja monin tavoin. Palvelujen tuottajat ja asiakkaat ovat erilaisessa asemassa riippuen siitä missä toimivat tai asuvat. Maksujen määräämistä koskevat tarkennukset voivat korjata tilannetta.

KANSANELÄKELAITOS
PL 450, 00101 Helsinki
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi

FOLKPENSIONSANSTALTEN
PB 450, 00101 Helsingfors
Telefon 020 634 11
fornamn.efternamn@kela.fi

Kuntien järjestämisvelvollisuus toteutuu monin tavoin. Kunnat järjestävät palveluja mm.

- itse (asiakasmaksu kunnalle)
- ostamalla yksityiseltä (asiakasmaksu kunnalle)
- ostamalla yksityiseltä (asiakasmaksun suuruinen omavastuu palveluntuottajalle)
- ostamalla yksityiseltä (asiakasmaksujen ja palvelumaksujen yhdistelmiä maksut palveluntuottajalle)
- ostamalla yksityiseltä (asiakasmaksujen ja palvelumaksujen yhdistelmiä maksu osin palveluntuottajalle ja osin kunnalle)

Vaikka esitys ei varsinaisesti liity palvelujen tuottamiseen, sillä voi olla eri tavoin tuotettujen palvelujen hinnoittelua selkeyttävä vaikutus.

Esityksen kehittämiskohde on maksujen määräämiseen kohdistuva valvonta. Tulevaisuudessa maksuja määräävät 18 maakuntaa, joille voi kehittyä erilaisia käytäntöjä. Valvonta nykymuodossaan on Kelan näkökulmasta osoittautunut riittämättömäksi. Kelan näkökulmasta yleisenä asiakasmaksuihin liittyvänä havaintona voidaan todeta, että käytännöt mm. asiakasmaksujen alentamisen osalta ja maksujen sisältöjen osalta vaihtelevat kuntakohtaisesti. Vaihtelu tarkoittaa eroavaisuuksien olemassa oloa asiakkaiden yhdenvertaisuudessa. Aluehallintovirastot ja Valvira valvovat palvelujen tuottajien toimintaa. Kelan näkemyksen mukaan näiden toimivaltaa palveluista perittävien maksujen oikeellisuuden arvioimiseen ei ole riittävällä tavalla määritelty. Maksujen yhdenmukaisen määräämisen takaavan valvonnan puute on epäkohta, joka tulisi korjata.

Kohteliaimmin

Petri Lemettinen

lakimies